

Гладкіх Т.В.

аспірантка

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7185-057X>

Hladkikh Tamara

Postgraduate Student

Vinnitsia National Agrarian University

РОЛЬ МЕХАНІЗМІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

THE ROLE OF ENVIRONMENTAL SAFETY MECHANISMS IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

У даній статті розглядається вплив механізмів екологічної безпеки на соціально-економічний розвиток сільських територій, наголошуючи на важливості їх інтеграції для забезпечення сталого розвитку. Розглянуто економічні та екологічні принципи, які передбачають раціональне використання ресурсів, ефективність виробництва, збереження біорізноманіття, зменшення забруднення та ресурсозбереження. Розглянуто проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки в кризових ситуаціях, таких як війни чи стихійні лиха, з особливим фокусом на регулювання цін і підтримку сільськогосподарського виробництва. Проаналізовано переваги впровадження механізмів екологічної безпеки. Наголошується на необхідності комплексного підходу, що враховує екологічні, економічні та соціальні чинники для ефективної реалізації механізмів екологічної безпеки. Вказано на важливість розвитку сільських територій для формування продовольчої безпеки та сталому розвитку, де здійснено наголос на потенціалі економічного зростання та соціального благополуччя залежно від стану довкілля та ефективних систем екологічної безпеки.

Ключові слова: механізм, сталий розвиток, сільські території, еколого-соціо-економічний розвиток, екологічна безпека, розвиток сільських територій.

This article examines the impact of environmental security mechanisms on the socio-economic development of rural areas, emphasizing the importance of their integration to ensure sustainable development. The economic and environmental principles that provide for the rational use of resources, production efficiency, biodiversity conservation, pollution reduction and resource conservation are considered. It was emphasized that the pollution and depletion of natural resources continues to threaten the health of the population, ecological safety and economic stability of the state. The problems of legal provision of food security in crisis situations, such as wars or natural disasters, are also considered, with a special focus on price regulation and support for agricultural production. It is emphasized that the creation and application of ecologically acceptable technologies will become a factor in saving the environment. The advantages of introducing environmental safety mechanisms are analyzed. The article emphasizes the need for an integrated approach that takes into account environmental, economic and social factors for the effective implementation of environmental safety mechanisms. It is indicated that agriculture is of special importance in the development of rural areas, because it provides a permanent income to the rural population, creates and controls natural biological cycles, uses and protects natural resources. It is emphasized that one of the directions of diversification of the development of rural areas in conditions of decentralization is the diversification of organizational and legal forms of management. Measures are proposed to promote the creation of new organizational and legal forms of management in order to improve the quality of life of the rural population and ensure the competitiveness of rural areas. The analysis concludes with the importance of rural areas in food security and sustainable development, with a special emphasis on the potential for economic growth and social well-being depending on the state of the environment and effective environmental security systems.

Key words: mechanism, sustainable development, rural areas, ecological, socio-economic development, environmental safety, rural development.

Постановка проблеми. У сучасному світі питання екологічної безпеки набуває все більшого значення в контексті сталого розвитку. Особливо актуальним це стає для сільських територій, які відіграють ключову

роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та збереженні природних ресурсів. Незважаючи на значний потенціал сільських територій у плані природних ресурсів та аграрного виробництва, вони часто стикаються

з різноманітними екологічними викликами, такими як забруднення довкілля, ерозія ґрунтів, знищення біотопів та зміна клімату. Ефективні механізми екологічної безпеки мають забезпечити гармонійний баланс між необхідністю соціально-економічного розвитку і необхідністю збереження природних ресурсів та біорізноманіття. Це є особливо важливим у контексті впливу аграрної діяльності на екологічну ситуацію, що вимагає втілення інтегрованих підходів та інноваційних рішень. Проте, актуальним залишається питання недостатньої інтеграції екологічних політик у стратегії соціально-економічного розвитку сільських територій, що часто призводить до нестабільності та зниження якості життя місцевого населення. Також, в Україні, як і в багатьох інших країнах з розвинутою аграрною галуззю, існує проблема недостатнього фінансування та низької ефективності існуючих екологічних програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічна безпека є ключовим фактором сталого розвитку сільських територій, що впливає на якість життя мешканців, продуктивність сільськогосподарської діяльності та збереження природних ресурсів. Питанням ролі механізмів екологічної безпеки у соціально-економічному розвитку сільських територій присвячені праці Г.М. Калетніка, С.М. Лутковської, І.В. Гончарук, І.В. Томашук, О.П. Хаєцької, В.А. Барановського, О.М. Бородині, О.М. Булавки, О.І. Гуторова, В.К. Збарського, М.Й. Маліка, І.В. Прокопа, В.В. Юрчишина та інших. Проте, роль механізмів екологічної безпеки у соціально-економічному розвитку сільських територій в умовах глобалізаційних процесів потребує більш глибокого дослідження.

Формування завдання дослідження. Мета статті полягає в аналізі ролі механізмів екологічної безпеки у соціально-економічному розвитку сільських територій, що вказує на важливість інтеграції екологічних чинників у соціально-економічну політику та розвиток території, зміцнення економічної і продовольчої безпеки, раціонального використання результатів оцінки персоналу та моделі компетенцій, охорони довкілля та налагодження роботи публічної влади щодо створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу на сільських територіях.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ стикається з багатьма викликами, серед яких особливе місце займає екологічна безпека. Це питання є особливо актуальним для сільських територій, де інтенсивне сільське господарство та інші види діяльності можуть мати негативний вплив на довкілля. Тому важливо застосовувати механізми екологічної безпеки, які б дозволили забезпечити сталий розвиток цих територій.

Екологічна безпека відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку сільських територій. Вона впливає на здоров'я людей, якість довкілля, продуктивність сільського господарства та загалом на стабільність сільської економіки. Механізми екологічної безпеки включають в себе різні стратегії та практики, які спрямовані на зменшення негативного впливу на довкілля та забезпечення сталого розвитку [2].

Визначення категорії «сталий розвиток» у контексті екологічної безпеки передбачає врахування екологічних, економічних та соціальних чинників. Це означає, що механізми екологічної безпеки повинні бути інтегровані в економічні процеси, щоб забезпечити сталий розвиток сільських територій.

Економіко-екологічна оцінка сталого просторового розвитку сільських територій передбачає врахування економічних та екологічних принципів. Економічні принципи передбачають раціональне використання природних ресурсів, зменшення витрат та збільшення ефективності виробництва. Екологічні принципи передбачають збереження біорізноманіття, зменшення забруднення навколишнього середовища та збереження природних ресурсів.

Проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки в умовах кризи також є важливими для сільських територій. У разі кризи, такої як війна або стихійне лихо, необхідно вживати заходів для забезпечення продовольчої безпеки населення. Це може передбачати регулювання цін на продовольство, підтримку сільського господарства та стимулювання виробництва продуктів харчування.

Екологічний стан на сільських територіях також є важливим чинником, який впливає на соціально-економічний розвиток цих територій. Для оцінки екологічного стану на сільських територіях можна використовувати інтегральний індекс розвитку, який враховує якість питної води, повітря та інших чинників навколишнього середовища.

Екологічне обґрунтування соціально-економічного розвитку сільських територій передбачає проведення еколого-економічної оцінки території на регіональному та міжрегіональному рівнях. Це дозволяє визначити напрями вдосконалення структури та підвищення якості життя населення за рахунок використання ринкових інновацій, таких як екопоселення [1]. Екопоселення є одним з механізмів екологічної безпеки, які можуть сприяти сталому розвитку сільських територій. Екопоселення передбачають збалансований розвиток регіону, зменшення збитків за забруднення навколишнього середовища та вдосконалення системи екологічно безпечного розвитку.

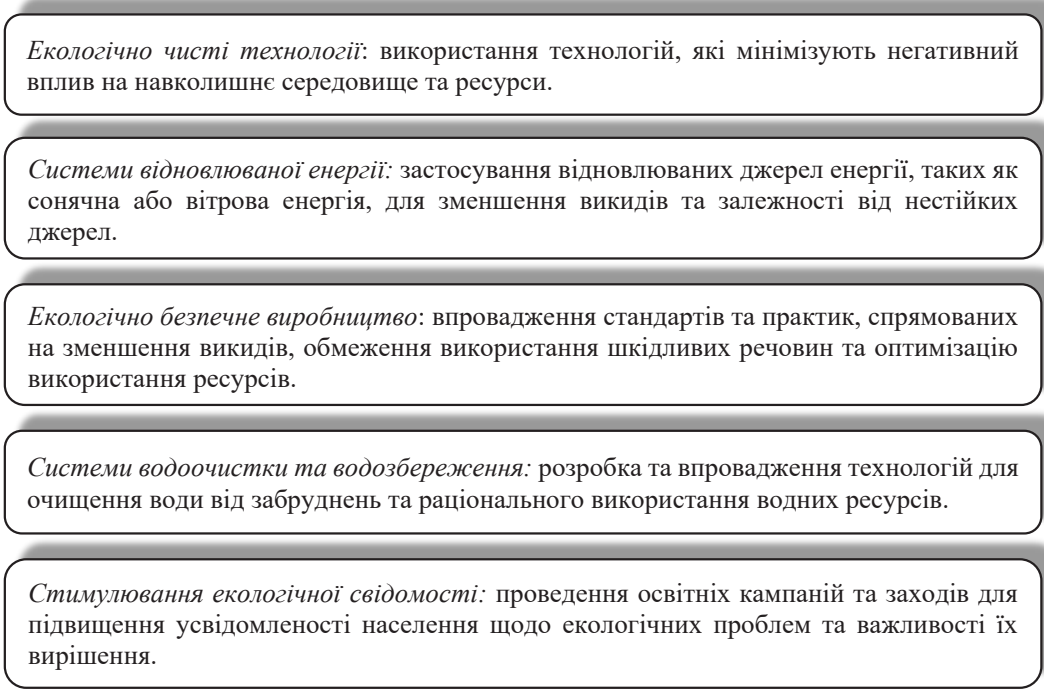
Загалом, механізми екологічної безпеки є важливими для соціально-економічного розвитку сільських територій, адже вони дозволяють враховувати екологічні чинники в економічних процесах, забезпечувати сталий розвиток та захищати навколишнє середовище. Проте, для ефективної реалізації цих механізмів необхідно враховувати регіональні особливості та застосовувати комплексний підхід, який би враховував екологічні, економічні та соціальні чинники [14].

Сільські території дійсно відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку держави. Їхній потенціал для економічного зростання та соціального благополуччя значною мірою залежить від стану довкілля та ефективної системи екологічної безпеки.

У сільському розвитку можна застосувати різноманітні механізми екологічної безпеки для забезпечення сталого розвитку територій (рис. 1).

Ці механізми спрямовані на забезпечення екологічної безпеки у сільському розвитку, що дозволяє досягти балансу між економічними потребами та збереженням природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Механізми екологічної безпеки відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку сільських територій. Вони забезпечують зміцнення економічної і продовольчої безпеки, допомагають організувати та обґрунтувати подальший розвиток аграрного виробництва та сільських територій. Важливим аспектом є інтеграція екологічних чинників у соціально-економічну політику та розвиток сільських територій. Стимулю-

Рис. 1. Механізми екологічної безпеки для забезпечення сталого розвитку територій

Джерело: сформовано на основі [7]

вання економічного зростання на місцевому рівні також передбачає охорону довкілля та налагодження роботи публічної влади щодо створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу. Механізми управління розвитком територій включають моделювання соціально-економічного розвитку сільських територій, раціональне використання результатів оцінки персоналу та моделі компетенцій [13]. Механізми екологічної безпеки – це комплекс заходів, спрямованих на захист довкілля, запобігання його забрудненню та деградації, а також на збереження природних ресурсів. Їхнє впровадження на сільських територіях має ряд важливих переваг (табл. 1).

Впровадження механізмів екологічної безпеки на сільських територіях передбачає:

1) Розробку та впровадження екологічних стандартів та норм для сільського господарства та інших галузей економіки.

2) Застосування екологічно чистих технологій та методів господарювання.

3) Контроль за забрудненням довкілля та захист природних ресурсів.

4) Екологічна освіта та виховання населення.

5) Залучення громадськості до вирішення екологічних проблем.

Ефективна система екологічної безпеки – це необхідна умова для сталого розвитку сільських територій, забезпечення якості життя людей та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Приклади успішних проектів, які інтегрують екологічну безпеку у соціально-економічний розвиток сільських територій, включають:

1) Дієві механізми екологічної безпеки у сільсько-господарській політиці та розвитку сільських територій, екологічної, енергетичної політики, розвитку внутрішнього ринку тощо. Ці механізми забезпечують

Таблиця 1

Переваги впровадження механізмів екологічної безпеки

Переваги	Характеристика
Покращення якості життя	Чисте довкілля сприятливо впливає на здоров'я людей, зменшує ризик захворювань та покращує психоемоційний стан.
Підтримка біорізноманіття	Збереження природних екосистем забезпечує стабільне функціонування природи та збереження унікальних видів рослин та тварин.
Раціональне використання природних ресурсів	Впровадження екологічно чистих технологій та методів господарювання дозволяє ефективно використовувати природні ресурси без виснаження та забруднення довкілля.
Розвиток екотуризму	Чиста природа та мальовничі ландшафти приваблюють туристів, що створює нові можливості для розвитку бізнесу та створення робочих місць на селі.
Підвищення інвестиційної привабливості	Впровадження механізмів екологічної безпеки підвищує довіру інвесторів до сільських територій та стимулює вкладення коштів у розвиток екологічно чистих промислових підприємств та сільського господарства.

Джерело: сформовано на основі [5]

зміцнення економічної і продовольчої безпеки, допомагають організувати та обґрунтувати подальший розвиток аграрного виробництва та сільських територій.

2) Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки». Він надаватиме науково обґрунтовані рекомендації щодо відповідності законів України законодавству ЄС у сфері екологічної безпеки, заборонити субсидування викопних видів палива, закріплює принцип справедливого переходу, а також підкреслює важливість багатofункціональних рішень, які одночасно забезпечують екологічні, соціальні та економічні вигоди та стійкість до клімату.

3) Екологічне обґрунтування соціально-економічного розвитку сільських територій, з урахуванням інтересів екологічної та економічної безпеки.

4) Розвиток сільських територій з урахуванням пріоритетів екологічної безпеки. Економічний механізм сталого розвитку сільських територій дозволяє враховувати екологічні чинники у соціально-економічній політиці та розвитку території.

Сільські території володіють значними природними, демографічними, економічними та культурно-історичними ресурсами, ефективно та обдумане використання яких може сприяти стабільному соціально-економічному прогресу, покращенню зайнятості, інфраструктури, освіти та медичного обслуговування, а також підвищенню якості життя селян. Однак, багато сільських територій стикаються з екологічними та економічними труднощами через використання застарілих технологій, міграційні процеси, недостатню інфраструктуру та орієнтацію на природно-ресурсний сектор, що потребує значних покращень [10]. Створення еколого-економічного механізму для забезпечення стратегії сталого соціально-економічного розвитку сільських територій включає виконання кількох важливих завдань: ефективного використання ресурсів і доходів для створення конкурентоспроможної та екологічно збалансованої сільської економіки, що враховує соціально-демографічні, природно-кліматичні, інтелектуальні, виробничі та ринкові можливості. Важливо також дотримуватися балансу в використанні і відновленні економічних, соціальних та екологічних ресурсів, особливо землі та лісів, і модернізувати аграрне виробництво таким чином, щоб мінімізувати екологічні ризики.

Концепція в загальному розумінні являє собою систему теоретичних поглядів, з'єднаних науковою ідеєю, визначаючи життєдіяльність індивіда, соціуму, стратегію дій людини у здійсненні планів, програм, реформ (концепція перебудови, концепція реформування економіки, концепція освіти в Україні тощо). Щодо державної політики, втіленої в концепції, то вона має бути спрямована на визначення індикаторів та показників оцінки результативності механізму фінансування й контролю його виконання, визначення довгострокових цілей та пріоритетів розвитку.

Еколого-економічна складова концепції стійкості розвитку сільських територій спрямована на те, щоб зупинити чи хоча б обмежити показники економічного зростання, пов'язаного зі збільшенням забруднення навколишнього середовища та деградацією довкілля, виснаженням природних ресурсів, дисбалансом біосфери, зміною клімату, і перетворити його в якісний ріст [9].

Еколого-економічний механізм розвитку сільських територій, розроблення й удосконалення його концептуальних засад спрямований на пошук методологічного обґрунтування інтеграційних процесів як об'єкта, так і суб'єкта дослідження на всіх рівнях (національний, регіональний, місцевий). Так, Смушак М.В. при дослідженні методологічних основ організації системного розвитку сільських територій України визначив такі особливості сільських територій, як об'єкт дослідження, що завдає суттєвого впливу на вибір методів та дослідницьких технологій комплексного аналізу сучасного стану сільського розвитку та оцінки рівня гостроти наявних проблем сільських територій як соціально-економічна і виробничо-господарська база аграрної сфери і носить багатofункціональний характер; система, що складається із підсистем і водночас є підсистемою інших систем; функціонують та розвиваються не ізольовано, а в рамках регіональної та загальнодержавної політики. При цьому головним чинником розвитку сільських територій є здійснення процесів децентралізації управління та створення ефективних сільських громад [8].

Розвиток сільських територій зіткнувся з низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, що зумовлюють розбалансованість та диспропорційність їхнього розвитку. Унаслідок цього виникають проблеми економічного, соціального та екологічного характеру, про що свідчать занепад сіл, зниження якості життя селян, виснаження земельних ресурсів, нестача фінансових ресурсів для розвитку сільського господарства, тому вирішення питань сільського розвитку залежить від чітко встановлених стратегічних цілей і завдань та їх затвердженого поетапного виконання, що супроводжується вибраною стратегією розвитку [12].

Відповідно, дефініцію «економічний механізм екологічно сталого розвитку сільських територій» можна сформулювати як взаємопов'язану сукупність економічних методів, взаємно пов'язаних на рівні сільської території в єдиний, регульований правовими нормами механізм, що дозволяє здійснювати комплексний еколого-соціо-економічний розвиток.

Схематично загальна структура механізму забезпечення екологічно сталого розвитку сільських територій зображена на рис. 2.

Екологічний механізм являє собою сукупність інструментів, кінцевою метою використання яких є досягнення позитивних результатів в екологічній сфері. Така підсистема повинна передбачати наступні елементи:

1. розроблення екологічних стандартів у сільськогосподарському та несільськогосподарському виробництві;
2. екологічна паспортизація;
3. екологічне страхування;
4. впровадження екологічних інновацій;
5. популяризація екологічної освіти.

Соціально-організаційний механізм складається з таких основних складових:

- 1) розроблення стратегій забезпечення сталого розвитку сільських територій;
- 2) розроблення стратегічних планів щодо забезпечення екологічно сталого розвитку сільських територій;
- 3) формування системи управління стратегічним екологічно сталим розвитком сільських територій;
- 4) створення національної програми, яка направлена на підвищення соціальних стандартів життя сільського населення.

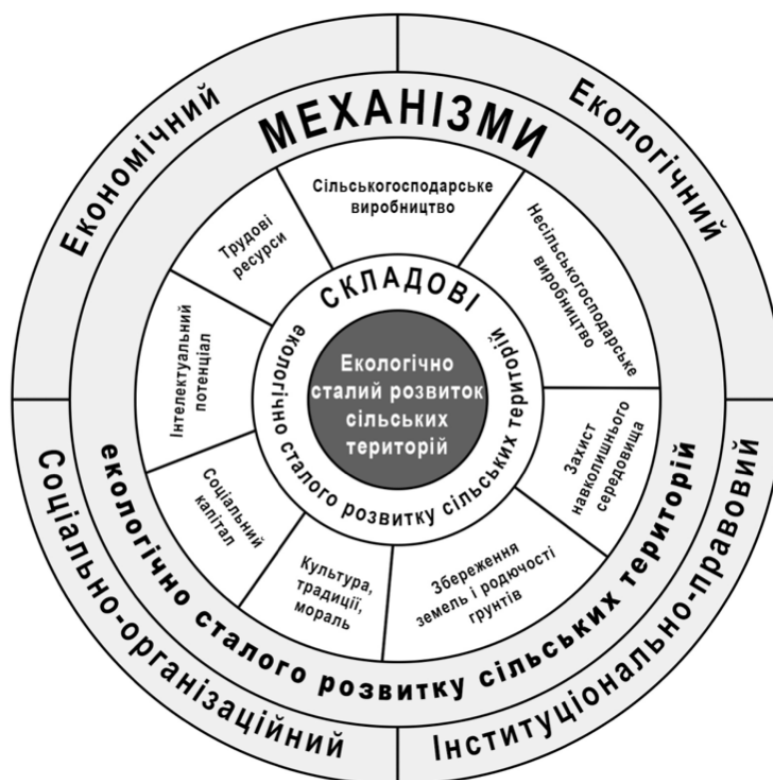

Рис. 2. Структура механізму забезпечення екологічно сталого розвитку сільських територій

Джерело: сформовано на основі [4]

В контексті структури механізму, який забезпечує екологічно сталий розвиток сільських територій, слід підкреслити, що ключовою особливістю є цілісність його компонентів. Цей механізм є інтегративною системою, яка покликана забезпечити ефективне і раціональне використання ресурсів, замінюючи зовнішні невідновлювані ресурси внутрішніми відновлюваними. Він також спрямований на згуртування економічних, екологічних та соціальних інтересів з метою знаходження рішень для існуючих протиріч [8].

Інституціонально-правовий механізм відіграє одну із ключових ролей в механізмі забезпечення екологічно сталого розвитку сільських територій, оскільки на сучасному етапі відсутні нормативні акти, які

регулюють забезпечення сталого розвитку сільських територій. Однак варто зазначити, що, згідно з Конституцією України [6], органам місцевого самоврядування надано широкі права для здійснення економічного і соціального розвитку на своїй території.

Висновки. Отже, механізми екологічної безпеки можуть сприяти соціально-економічному розвитку сільських територій шляхом інтеграції екологічних чинників у соціально-економічну політику та розвиток території, зміцнення економічної і продовольчої безпеки, раціонального використання результатів оцінки персоналу та моделі компетенцій, охорони довкілля та налагодження роботи публічної влади щодо створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Барановський М. Сільські території України: рівень розвитку, трансформаційні зміни, концепції реформування. *Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес» : зб. наук. праць.* 2011. Вип. 163. Ч. 1. С. 19–25.
2. Бородіна О., Прокопа І. Соціоекономічна складова розвитку сільського господарства і села на засадах агроєкології: науково-прикладні аспекти. *Економіка України.* 2023. № 5. С. 82–96.
3. Васильців Т.Г. Розвиток сільських територій як стратегічний пріоритет зміцнення економічної безпеки держави. *Стратегічні пріоритети.* 2015. № 2 (35). С. 58–62.
4. Гончарук І.В., Томашук І.В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення : монографія. Вінниця : ТОВ «Твори», 2022. 334 с.
5. Калетнік Г.М., Шпикуляк О.Г., Хвесик Ю.М., Білокінна І.Д. Розвиток кооперації у реалізації потенціалу відновлюваних джерел енергії для впровадження «Зеленого» курсу і сталого розвитку сільських територій. *Економіка природокористування і сталий розвиток.* 2022. № 12 (31). С. 26–38.
6. Конституція України. *Відомості Верховної Ради.* 1996. № 30. С. 141.
7. Калетнік Г.М., Лутковська С.М. Структура фінансування та моніторингу заходів забезпечення екологічної безпеки. *АГРОСВІТ.* 2020. № 9. С. 10–19.

8. Смушак М.В. Науково-методологічні основи організації системного розвитку сільських територій України. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2005. Вип. 209. Т. 1. С. 247–254.
9. Талавиря М.П., Горай А.О. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 75–79.
10. Томашук І.В., Томашук І.О. Розвиток сільських територій України з урахуванням євроінтеграційного поступу держави. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 40–49.
11. Томашук І.В., Хаєцька О.П. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1> (дата звернення: 11.04.2024).
12. Фаріон Л.В. Алгоритм формування стратегії сталого розвитку сільських територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 15. Ч. 3. С. 63–66.
13. Чорнобай Л.М., Мушеник І.М. Перспективи комплексного розвитку сільських територій. *Modern Economics*. 2022. № 36. С. 152–157.

References:

1. Baranovs'kyu M. (2011) Sil's'ki terytoriyi Ukrayiny: riven' rozvytku, transformatsiyni zminy, kontseptsiyi reformuvannya [Rural Areas of Ukraine: Development Level, Transformational Changes, Reform Concepts]. *Naukovyy visnyk natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrayiny. Seriya "Ekonomika, ahraryy menedzhment, biznes": zb. nauk. prats – Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Series "Economics, Agrarian Management, Business": collection of scientific works*, vol. 163, part 1, pp. 19–25.
2. Borodina O., & Prokopa I. (2023) Sotsioekonomichna skladova rozvytku sil's'koho hospodarstva i sela na zasadakh ahroekolohii: naukovy-prykladni aspekty [Socio-economic Component of the Development of Agriculture and Rural Areas on the Basis of Agroecology: Scientific and Applied Aspects]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, no. 5, pp. 82–96.
3. Vasylytsiv T. H. (2015). Rozvytok silskykh terytorii yak stratehichniy priorytet zmitsnennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Development of rural areas as a strategic priority for strengthening the economic security of the state]. *Stratehichniy priorytety – Strategic Priorities*, no. 2(35), pp. 58–62.
4. Honcharuk I. V., & Tomashuk I.V. (2022) *Resursnyi potentsial silskykh terytorii: stan ta napriamy zmitsnennia* [Resource potential of rural areas: state and directions of strengthening]: monograph. Vinnytsia: TOV "Tvory", 334 p.
5. Kaletnyk H. M., Shpykuliak O. H., Khvesyuk Yu. M., & Bilokinna I. D. (2022) Rozvytok kooperatsii u realizatsii potentsialu vidnovliuvanykh dzherel enerhii dlia vprovadzhenia "Zelenoho" kursu i staloho rozvytku silskykh terytorii [Development of Cooperation in the Implementation of Renewable Energy Potential for the Introduction of the "Green" Course and Sustainable Development of Rural Areas]. *Ekonomika pryrodokorystuvannya i stalyy rozvytok – Environmental Economics and Sustainable Development*, no. 12 (31), pp. 26–38.
6. Konstytutsiya Ukrainy (1996) *Vidomosti Verkhovnoyi Rady* [The Constitution of Ukraine. Official Bulletin of the Verkhovna Rada]. No. 30, p. 141.
7. Kaletnik H. M., & Lutkovska S. M. (2020). Struktura finansuvannya ta monitorynhu zakhodiv zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky [The structure of financing and monitoring measures to ensure environmental safety]. *AHROSVIT – AGROSVIT*, no. 9, pp. 10–19.
8. Smushak M. V. (2005). Naukovo-metodolohichni osnovy orhanizatsii systemnoho rozvytku silskykh terytoriy Ukrainy [Scientific and Methodological Foundations of Systemic Development of Rural Areas in Ukraine]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky – Economics: Problems of Theory and Practice*, vol. 209, tom 1, pp. 247–254.
9. Talavyria M.P., & Horai A.O. (2018). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [Development of rural areas in conditions of decentralization]. *Ekonomika APK- Economy of agro-industrial complex*, no. 11, pp. 75–79.
10. Tomashuk I. V., & Tomashuk I. O. (2023). Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy z urakhuvanniam yevrointehratsiinoho postupu derzhavy [Development of Rural Areas in Ukraine Considering the State's European Integration Progress]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii – Change Management and Innovation*, no. 7, pp. 40–49.
11. Tomashuk I. V., & Khaietska O. P. (2022) Vplyv ahrarynoho sektoru ekonomiky na stalyy rozvytok silskykh terytorii [The influence of the agrarian sector of the economy on the sustainable development of rural areas]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1> (accessed April 11, 2024).
12. Farion L. V. (2015). Alhorytm formuvannya stratehii staloho rozvytku silskykh terytorii [Algorithm for Forming the Strategy of Sustainable Development of Rural Areas]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, vol. 15, part 3, pp. 63–66.
13. Chornobai L. M., & Mushenyk I. M. (2022) Perspektyvy kompleksnoho rozvytku silskykh terytorii [Prospects for comprehensive development of rural areas]. *Modern Economics*, no. 36, pp. 152–157. (in Ukrainian)